

HADTÁPVEZETÉS, RENDSZERSZERVEZÉS ÉS ADATFELDOLGOZÁS

A fegyveres erők hadtápjának vezetéséről

*Dr. Deák Péter alezredes
a hadtudományok kandidátusa*

A hadtápbiztosítás 1975/4. számában néhány gondolatot adtam közre hadászati hadtápunk szervezéséről és funkciójáról. Az 1976., 77. években lefolyt gyakorlatok, foglalkozások, viták eredményeként úgy ítélem meg: cikkem jelentős hiányossága, hogy nem törekedtem a fegyveres erők hadtápvezetésének értelmezésében, gyakorlatában jelentkező problémák érintésére.

Mint ismeretes, fegyveres erők anyagi-technikai biztosításának tervezésében, szervezésében, a fegyveres küzdelem anyagi-technikai bázisának létrehozásában, az anyagok-eszközök rendeltetési helyre juttatásának operatív segítségével – jelenlegi tervezési rendszerünknek megfelelően – számos felső és középszintű szerv vesz részt. Úgy érzem, szükséges a háborús vezetési rendszer egyértelműsége érdekében elhatárolni a szervek feladatait a vezetésben. Erre teszek kísérletet a további néhány oldalon.

A „szélesebb” és „szűkebb” értelemben vett hadtápjának irányítása egymástól szintben és természetben egyaránt elválik és három szintre osztható:

A) A háborúra való gazdasági felkészülés és a háborús gazdasági irányítás és vezetés

A nép, – ezen belül a fegyveres erők – által vívott háború nem hadügyi, hanem politikai fogalom, ezért a háborút, annak szükségleteit, tartalékait, az ezt szolgáló gazdasági potenciált és a háborús gazdaság működését a legfelsőbb nehatalom, a kormány, annak tervező szervei (tervbizottság, tervhivatal), illetve a háború alatt a kormány csúcsszerve, kiemelt része, az állami honvédelmi vagy védelmi bizottság szervezi és tervezi.

E magas szintű szerv ilyen irányú tevékenységéhez szükséges adatelőkészítő, feldolgozó apparátus mindig a vezérkar volt, mely békében-háborúban foglalkozik (többek között):

- a hadszíntér-előkészítéssel,
- a haditechnikai-műszaki fejlesztés követelményeinek meghatározásával,
- a közvetlen honvédelmi igények közvetítésével az ipar és kereskedelem felé.

Saposnyikov, „A hadsereg agya” c. könyvének I. kötetében az I. világháború körülményeit vizsgálva egyértelműen leszögezi ezt az elvet, amely a Nagy Honvédő Háború alatt a szovjet hadászati vezetésben egyértelmű volt. ⁽¹⁾ A háború gazdasági terve – szerinte – az állam gazdasági ellátási módjának meghatározása háború időszakára, magában foglalva a polgári ipar mozgósítását. Ezért a háború gazdasági tervét minden körülmények között a kormány hagyja jóvá.

Galuskó altábornagy – kihangsúlyozva, hogy a Nagy Honvédő Háborúban a legfelsőbb vezetés mindenkor az állami védelmi bizottságra hárult, – azt írja: „a lakosság és az ország anyagi eszközei mozgósításának főbb kérdéseiben az állami védelmi bizottság döntött. A hozott döntés végrehajtása a vezérkaron keresztül (a honvédelmi népbiztoshelyettes apparátusa) a Vörös Hadsereg hadtápfőnök, a Vörös Hadsereg és a hadiflotta egyéb központi irányító szervei útján valósult meg.” ⁽²⁾

A hadsereg háborúra való felkészítésének tervezésében és irányításában a vezérkar tehát, mint a honvédelmi miniszter apparátusa, elsősorban a tágabb értelemben vett hadtáp, a népgazdaság felé tevékenykedik, ha úgy vesszük, a legfelsőbb katonai vezetés hadigazdálkodást elemző, szervező apparátusa. Ebben a minőségben, együttműködve a népgazdaság tervező szerveivel kidolgozza a „hadsereg háborús időszakra vonatkozó követelménytervét”. A háborús követelményterv egy háborús év szükségleteit foglalja magába (egy 5 éves tervidőszakon belül) és évenként kerül pontosításra. Ennek érdekében a VK anyagtervezési csoportfőnökség funkciói:

1. A fegyveres erők (a népgazdaságon belüli) háborús tartalékainak és szükségleteinek megállapítása; közlése és egyeztetése az iparral, kereskedelemmel; külkereskedelemmel. Ez a feladat globális felhasználási – és veszteségi – normák alapján, fő mutatókban és pénzeszközökben kerül megtervezésre.

2. A haderő háborús feladatokra való felkészítésével és fenntartásával kapcsolatos gazdasági tervező, adatfeldolgozó, információgyűjtő és továbbító tevékenység; tájékoztatás a honvédelmi minisztérium szervei, az OT és társmisztériumok felé. Ezen belül a fegyveres erők fejlesztéséhez és fenntartásához szükséges anyagi és pénzeszközök szükségleteinek megállapítása és optimális arányainak kialakítása.

3. A haditechnikai és hadiipari kutatás és fejlesztés finanszírozása.

Világosan látszik, hogy ezek a feladatok nem a hadtápbiztosítás vezetése terén jelentkező operatív tennivalók. Ezt bizonyítja Stemenkó hadseregtábornok, aki feladatát az alábbiak szerint jellemezte: „... az arcvonal fegyverzetével és technikai eszközökkel való ellátásának kérdését *tanulmányozták* (kiemelés a szerzőktől) és készítették elő (nem szervezték – szerzők), felmérték az ország rendelkezésére álló és a háborús szükségletek kielégítését szolgáló készleteket és erőforrásokat, továbbá összegyűjtötték a hadiipar által gyártott termékeket... Ebben az apparátusban *a népgazdaság* (kiemelés tőlünk – szerzők) legjobb ismerői dolgoztak”. ⁽³⁾

¹ Saposnyikov: A hadsereg agya I. 427. oldal (HM. kéziratos kiadása)

² Galuskó: A hadtápbiztosítás elméletéről VM. 1974. (kéziratos fordítás az MN hadtudományi könyvtárból).

³ Stemenkó: Ahol a győzelmet kovácsolták. Zrínyi. 195. oldal.

B) A háborús időszak hadigazdasági tervezése

Attól függetlenül, hogy az MN háborús szükségletei biztosításának lehetőségeit békeidőszakban kell megteremteni, szükségessé válhat a követelmények módosítása. Ennek megfelelően a háború alatt „operatív hadigazdálkodási terv” kerül kidolgozásra, a vezérkar részéről. Ennek a tervnek tartalma alapvetően a fegyveres erők haditechnikai és hadifelszerelési cikkekkel, valamint egyéb anyagi eszközökkel való szükségleteinek kielégítése, a rombolások, károk helyreállítására irányuló feladatok meghatározása. Ez tehát világossá teszi számunkra, hogy a háború folyamán, az egys hadászati operációktól függetlenül, lényegében rufirozott tervezéssel, a hadászati hadtáp által megadott igények, a keletkezett veszteségek figyelembevételével a vezérkar anyagtervezési csoportfőnöksége – népgazdasági tervező szervekkel együttműködésben, feléjük dolgozva – operatív hadigazdasági tervező tevékenységet végez.

C) A fegyveres erők hadtápjá, ezen belül a hadászati hadtáp vezetése

A tagozati rendszert figyelembe véve a hadászati hadtáp a legfelsőbb hadvezetés (tehát hadászati vezetés) szerves részét képező hadtáp vezetés alapján működik. A legfelsőbb hadtápvezetés hivatott a fegyveres erők hadtápjának irányítására annak érdekében, hogy a szükséges anyagok a rendszeren keresztül kellő időben, helyen és formában a küzdelmet megvívó csapatok rendelkezésére álljanak, egészségügyi, technikai, közlekedési biztosításuk teljes legyen.

A Nagy Honvédő Háborúban a fegyveres erők hadászati vezetésének szerve a legfelső parancsnokság főhadiszállása volt. Mindjárt az elején kiderült, hogy a népgazdaság felé követelményeket megfogalmazó, alapjában hadigazdasági profilban dolgozó vezérkar nem volt képes irányítani a fegyveres erők hadtápját. Ezért 1941 augusztus 1-én az azóta közismertté vált 025. pcs.-ban kijelölésre került a Vörös Hadsereg hadtápfőnöke, aki a hadászati vezetés részeként a legfelsőbb főparancsnokság főhadiszállásának állományában irányította az egyes hadászati műveletek hadtápbiztosításának konkrét kidolgozását, meghozta a szükséges rendszabályokat.

A fegyveres erők hadtápfőnöke tehát a háborús gazdaság felé csupán a szükségletek jelzésében támaszt követelményeket, azonban a fegyveres erők részére átadott anyagi és technikai eszközök felhasználását, elosztását, eljuttatását a mindenkor hadászati feladatok figyelembevételével ő és törzse szervezi meg.

Az általunk alapokmányként elfogadott, a Miniszter elvtárs 01/74. parancsa mellékleteként kiadott dokumentum ezt a szervezet megkülönbözteti a minisztérium teljes hadtáp apparátusától, több esetben is az „ország hadseregének hadtáp törzse”-ről beszél, ami azt jelenti, hogy ez a szervezet a hadtápfőnökség operatív, vezetési pontra kitelepült része.

Nézetünk szerint az MN hadtápfőnökségből kitelepített törzs, – a hadtápbiztosításban résztvevő más szolgálatok vezető szervével működési egységben –, mint a hadászati hadtápvezetés szerve, a következő feladatokat oldja meg:

a) vezeti a központ- és táborihadtápot, intézkedik a hadszintérvészletek felhasználására, a népgazdaság által tartósan, vagy ideiglenesen alárendelt szervek, üzemek, kórházak alkalmazására;

b) szakmailag irányítja a haderőnemek, seregtestek hadtáptörzseit az Egyesített Fegyveres Erők Főparancsnokságának alkalmazásra irányuló intézkedéseivel, a koalíciós seregtestek parancsnokainak elhatározásával összhangban;

c) információkat szolgáltat az MN hadvezetése, az annak apparátusát képező vezérkar felé, és részt vesz a csapatok alkalmazásával kapcsolatos feladatok megfogalmazásában.

Ennek érdekében az MN részére az EFE szervezetén belül megszabott egyes feladatok végrehajtására, korlátozott időszakra, általában egy hadászati műveletre *hadtápbiztosítási tervet állítanak* össze.

A terv *célja* és rendeltetése az EFE főparancsnok, az állami honvédelmi bizottság döntésein alapuló hadtápfőnöki elhatározás megvalósításának részletes megszervezése, alap biztosítás a direktívák és intézkedések kiadásához, valamint a hadtápbiztosításban résztvevő összes szervek tevékenységének koordinálása, összehangolása.

A terv *alapját* – az előbbiekből eredően – az Egyesített Fegyveres Erők Főparancsnokának direktívája, a Honvédelmi Bizottság határozatai, az EFE hadtáptörzsének tervei, a frontparancsnok elhatározása szolgáltatja.

A fegyveres erők tevékenysége hadtápbiztosításának terve *formájában* eltér a harcászati, illetve hadművelési szférában szerkesztett hasonló tárgyú okmányoktól.

Itt a különböző szöveges elgondolások, táblázatok, grafikonok és sematikus vázlatok alkotják a terv törzsét, ennek képezik mellékleteit a különböző kis méretarányú térképek, közlekedési térképek, és egyéb vázlatok.

A terv – egy változat szerint – a következőket *tartalmazza*:

1. A haderőnemek, seregtestek hadtápbiztosításának elgondolása az adott időszakra (források, főerőkifejtés, rendszer, időtényezők, stb.).

2. Az irányítása alatt álló központ és tábori hadtáp csoportosítása, diszlokációja, népgazdaságtól átvett készletek lépcsőzése, elhelyezése és utalása, bázisutalási terv.

3. A közlekedési rendszer és vonalak, azok helyreállításának és fenntartásának erői, lehetőségei, irányai, népgazdasági kapacitások felhasználása, stb., a közlekedési rendszer fenntartása.

4. Az adott feladat anyagi-technikai szükségletei, azok biztosítása alapvető ágazatonként, a készletek lépcsőzése és elosztása.

5. Utánszállítás a népgazdasági forrásokból a szárazföldi elvonuló csapatok részére, közlekedési ágazatok szerint; a központ hadtáp állományába, a népgazdaság állományába, és az alárendeltek állományába tartozó eszközökkel.

6. Az összes haderőnemek várható eü.-i vesztesége, a katonai és polgári erőkkel végrehajtható hátraszállítási és gyógyító feladatok, a polg. eü. szervekkel kialakított együttműködés rendszere.

7. A technikai biztosítás, a szárazföldi csapatoktól hátraszállított, illetve a honi területen keletkezett veszteségek helyreállítása saját és népgazdasági kapacitással, a helyreállított technikai eszközök elosztása a felhasználók részére.

8. Az adott feladat érdekében végrehajtandó építési feladatok, a rendelkezésre álló saját és népgazdasági kapacitás, az építőanyagok helyzete és forrásai.

9. A hadászati hadtáp állományába tartozó szervezetek és készletek megóvása az ellenség tömeges csapásai ellen, a következmények felszámolására rendelkezésre álló népgazdasági és saját erő.

10. A hadászati hadtáp vezetés, az összeköttetés módjai a főparancsnokság vezetési pontjaival, a vezérkar ag. tervezési csoportfőnökségével, a honvédelmi bizottsággal, az EFE főparancsnokának hadtáp szerveivel, a front hadtáp törzseivel, az MN központhadtáp szerveivel, csapatokkal, az MN THF-séggel, a magyar seregtestek helyi törzseivel, illetve a HM nem operatív szerveivel.

E biztosítási terv alapján kerül sor a koalíciós seregtestek parancsnokaival, hadtáptörzseivel egyeztetett tartalmi hadtápdirektívák kiadására, egy-egy hadászati művelet, vagy hadművelet időszakára; a készletek elosztására, továbbítására, átadásához szükséges szakmai okmányok, ellátási és feladattervek, utalványok elosztók, részintézkedések kiadására.

A koalíciós, többnemzetiségi kötelekkel vívott küzdelem a hadtápvezetés, együttműködés bonyolultnak tűnő, de igen egyértelmű rendszerét követeli meg. A vezetés konkrét módszerei között, a rendszer elemeiként igen jelentős szerep hárul a különböző operatív csoportokra, képviselőkre, összekötő tiszti szolgálatra.

Megítélésem szerint e szolgálati személyek, csoportok közötti különbség az alábbiakban rejlik.

- *Képviselő*: az adott nemzeti hadtápszerv, parancsnokság kompetens döntési hatáskörrel rendelkező, hadászati-hadműveleti szempontból jól tájékozott, az alkalmazásra vonatkozó elgondolást jól ismerő személy – kis létszámú, személyét és tevékenységét kiszolgáló apparátussal (híradás, hadműveleti tiszt, gk-vezető, gépiró, stb.), melynek feladata az őt kiküldő szerv akaratának – helyzethez alkalmazkodó – érvényesítése.

- *Operatív csoport*: a részleteket, adatokat illetően jól informált, aktív munkacsoport, komplex, több ágazati összetételben, mely résztvesz – annál a parancsnokságnál, melyhez delegálva van – az elhatározás, intézkedések és tervek kidolgozásában, annak értelmezésében; feldolgozza, továbbítja az intézkedéseket az őt kiküldő szervhez. Ha az operatív csoportot előljáró szerv küldi ki, feladata az elgondolás érvényesítése, a munka segítése.

- *Összekötő tisztek*: az információk gyors, közvetlen és *feldolgozott* továbbítását végzik – személyesen, vagy nekik rendelt híradóeszközök útján.

- *Irányítisztek*: a törzsek adatfeldolgozó és tájékoztató csoportjainak állományába tartoznak, hadműveleti képzettségű tisztek, akik folyamatosan figyelemmel kísérik a részükre kijelölt haderőnemek, illetve seregtestek hadtáphelyzetét, azzal részleteiben tisztában vannak, képesek a feléjük irányuló intézkedések megfogalmazásában résztvenni és személyes kapcsolatban vannak az adott terület parancsnok hadtáphelyettesével. Az irányítisztek munkájukat az összefgyvernemi és más fegyvernemi törzsek irányítisztjeivel együttműködésben végzik.

Úgy gondolom, hogy az 1978. évben sorrakerülő hadijátékok az általam kifejtetteknek megfelelő kritikáját, vagy próbáját fogják szolgálni.